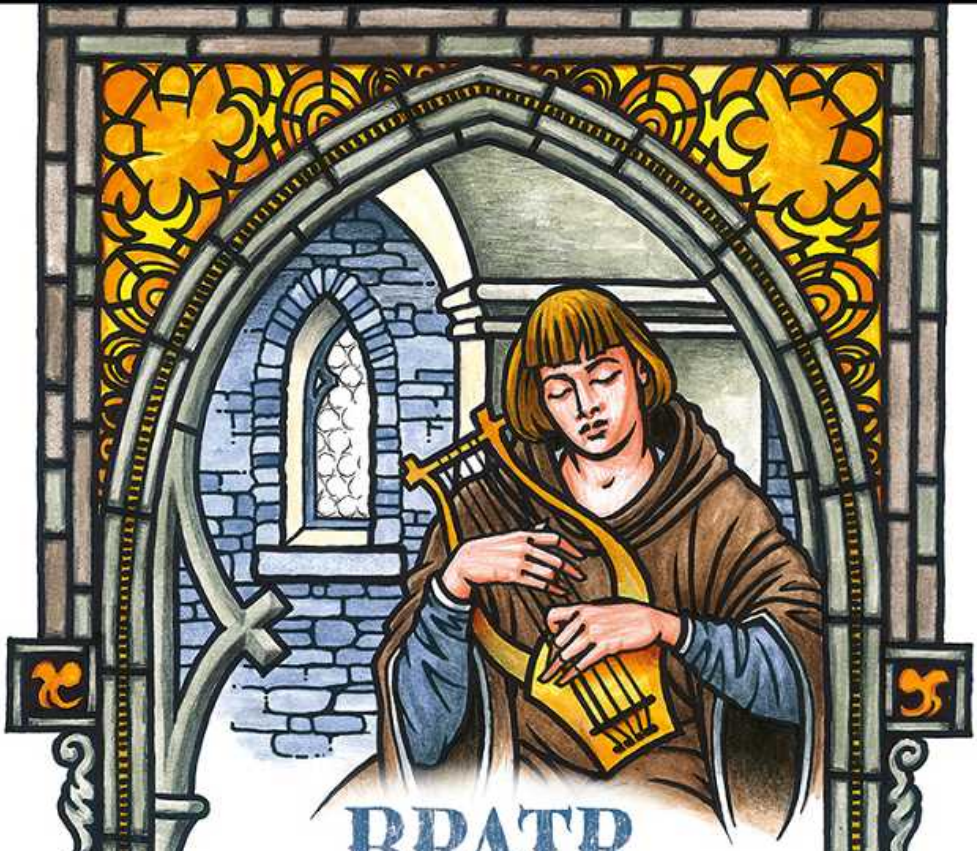

BRATR CADFAEL

Ellis Peters

Svatý zloděj

Legendární historická detektivka

Svatý zloděj

KNIHY ELLIS PETERS
V NAKLADATELSTVÍ MYSTERY PRESS

Bratr Cadfael

Zázrak svaté Winifredy
Splátka růží
Poustevník z Eytonského lesa
Zpověď bratra Haluina
Kacířův učeň
Hrnčířovo pole
Příchod Dánů
Svatý zloděj

Připravujeme

Pokání bratra Cadfaela
Neobyčejný benediktin

BRATR CADFAEL

ELLIS PETERS

Svatý zloděj

PŘELOŽILA
STANISLAVA
POŠUSTOVÁ-MENŠÍKOVÁ

MYSTERY PRESS

2023

Tato kniha je beletristické dílo. Jména, postavy, organizace, místa a události v ní uvedené jsou buď výplodem autorovy představivosti, nebo jsou použity ve fiktivním kontextu.

Tato kniha ani žádná její část nesmějí být kopírovány, zálohovány ani šířeny v jakékoli podobě a jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu nakladatele.

Copyright © Ellis Peters, 1992
Translation © Stanislava Pošustová-Menšíková, 2004
Cover Illustration © Lubomír Kupčík, 2023
Cover Art © Lukáš Tuma, 2023
Czech Edition © Mystery Press, Praha 2023

ISBN 978-80-7588-416-9 (PDF)

PROLOG

Ke konci srpna roku 1144 udělal vypočítavý Geoffrey de Mandeville, hrabě z Essexu, poslední osudnou chybu své dlouhé válečnické kariéry. V tom horkém létě právě plánoval, jak oblehne a zničí jednu z kruhu provizorně zbudovaných, ale účinných pevnůstek, jež postavil král Štěpán, aby sevřel Geoffreyova vojska psanců, buřičů a dravců a omezil jejich plenění na kraj známý jako Bažiny. Geoffrey už déle než rok ze svých nevypátratelných základen v Bažinách pustošil venkov tak hrozně, že ani jediné pole nebylo bezpečně oseto a sklizeno, ani jediné panské sídlo nebylo náležitě spravováno, ani jediný muž, kterému se dalo vzít něco cenného, si to nezachoval a ani jediný, kdo se toho odmítl vzdát, si nezachoval holý život. Jelikož král zabavil Geoffreymu všechny jeho právem držené hrady, země a tituly – po pravdě řečeno, žádné nebyly drženy jinak než relativně právem –, Geoffrey se rozhodl, že natruc udělá totéž každému člověku, chudému či bohatému, který mu přijde do cesty. Již rok

tvořily Bažiny, od pomezí Huntingdonu po Mildenhall v Suffolku a ve velké části hrabství Cambridge, samostatné lupičské království Štěpánovi navzdory, a přestože narychlo zbudovaný kruh pevnůstek bránil aspoň tomu, aby se dále rozšiřovalo, hraběti to příliš nepřekáželo v pohybu a zrovna tak ho to nepřinutilo k bitvě, jíž se zatím dovedně vyhýbal.

Pevnost Burwell severovýchodně od Cambridge ho však dráždila, protože ho začínala omezovat v přísunu zásob, což byl jeho jediný zranitelný bod. Jednoho zvláště horkého srpnového dne objížděl ten protivný hrádek a vyhlížel, odkud na něj nejlépe zaútočit. Kvůli horku odložil přilbu a clonu z jemných kroužků, jež mu chránila krk. Nějaký lučištník na hradbě po něm střelil a zasáhl ho do hlavy.

Geoffrey se tomu zasmál; vypadalo to jako nepatrná ranka. Stáhl se, aby jí dopřál několik dní na zahojení. Jenže za několik dní se rána zanítila a hraběte začala spalovat horečka, která mu užírala maso z kostí a položila ho na lůžko.

Dopravili ho až do Mildenhallu v Suffolku a tam si uvědomili, že umírá. Slunce dokázalo, co nedokázala vojska krále Štěpána.

Jedno bylo nemožné: aby zemřel v pokoji. Byl exkomunikovaný bez nároku na rozhřešení; nemohl mu pomoci ani kněz, protože koncil svolaný o postu předešlého roku Jindřichem z Blois, biskupem z Winchesteru, královým bratrem a toho času papežským legátem, rozhodl, že nikdo, kdo se dopustí násilí na duchovní osobě, nemůže být rozhřešen nikým než samým papežem, a k tomu ne nějakým výnosem na dálku, ale jedině v papežově osobní přítomnosti. Pro umírajícího, který se děsil pekelného ohně, bylo z Mildenhallu do Říma trochu daleko.

Geoffrey si totiž vysloužil exkomunikaci tím, že se násilím zmocnil ramseyského opatství, vyhnal opata i mnichy a klášter proměnil v hlavní město svého království zlodějů, surovců a vrahů. Pro něho nebylo žádné rozhřešení, žádná naděje na křesťanský pohřeb. Země ho nepřijme.

Našli se lidé, kteří se horlivě snažili ochránit jeho duši, když už nemohli pomoci tělu. Jakmile zeslábl tak, že přestal blouznit a upadl do strnulosti, jeho úředníci a právníci začali v Mandevillově jménu horečně vydávat listiny, jimiž se církvi vracely různé majetky, které jí pobral, včetně ramseyského opatství. Nikdo se neptal, zda se to dělo z jeho dobré vůle, nebo ne, a nikdo se to nikdy nedověděl. Pokyny byly provedeny a vzaty na vědomí, ale to už Mandevillovi nepomohlo. Jeho tělu byl odepřen křesťanský pohřeb, jeho hraběcí titul byl zrušen, země a úřady zůstaly propadlé, rodina byla vyděděna. Nejstarší syn byl exkomunikován s otcem jako účastník jeho vzpoury. Jeden mladší, Mandevillův jmenovec, pobýval u císařovny Matyldy a ta ho uznávala jako hraběte z Essexu. Jakou však mělo takové uznání cenu bez zemí a prestiže?

Šestnáctého září Geoffrey de Mandeville zemřel, stále exkomunikovaný, stále nerozhřešený. Jediné milosrdenství mu prokázali jistí templářští rytíři, kteří byli tou dobou v Mildenhallu a odvezli jeho tělo v rakvi s sebou do Londýna, kde ho, protože se církev neobměkčila, byli nuceni nechat ležet v jámě vedle templářského hřbitova, v neposvěcené půdě, i to však bylo překročením kanonického zákona, protože podle přesné litery vůbec neměl spočinout v zemi.

Mezi bandity tvořícími jeho armádu se nenašel nikdo dost silný, aby zaujal jeho místo. Pohromadě je držela jen zištnost

a chamtivost a bez vůdce se jejich nejisté spojenectví začalo rozpadat, jakmile proti nim s novým odhodláním nastoupilo povzbuzené královské vojsko. Tlupy psanců se nenápadně vytrácely všemi směry hledat méně lidnaté pastviny a nedostupnější samoty, kde by snad mohly dál vést svůj život dravých šelem. Ti s méně pošramocenou pověstí nebo z lepších rodin, kteří měli co nabídnout, začali různými oklikami usilovat o smír a vraceli se k bezpečnějším spojenectvím.

Všem ostatním přinesla zpráva o Geoffreyově smrti uspokojení. Rychle došla ke králi, zprostila ho nejnebezpečnějšího a nejnesmiřitelnějšího nepřítele a okamžitě ho zbavila nutnosti držet větší část vojsk v jednom místě. Zpráva se nesla od vesnice k vesnici po bažinném kraji s tím, jak lupičská cháska mizela, a lidé, kteří dosud žili v hrůze, opatrně vystrkovali hlavy, aby zachránili z vypleněné úrody, co se dalo, znovu postavili vypálené domovy a shromáždili rodiny a příbuzné. A také aby slušně pochovali mrtvé, protože smrt v tom kraji pracovala neobyčejně pilně. Bude to trvat víc než rok, než se život vrátí k jakés takés normálnosti, ale nyní aspoň mohli udělat první opatrné krůčky.

A než skončil rok, zpráva dolehla i k opatu Walterovi z Ramsey spolu s listinou sepsanou s Mandevillem na smrtelné posteli, jíž se mu vracel klášter. Náležitě poděkoval Bohu a okamžitě tu novinu vzkázal svému převorovi, podpřevorovi a všem rozptýleným bratrům, kteří byli vyhnáni z domova bez haléře a museli si hledat přístřeší, kde se dalo, jedni u příbuzných, druzí v jiných pohostinných benediktinských klášterech. Jako první uposlechli výzvy k návratu ti, co zůstali nejblíž, a našli tam spoušť. Z klášterních budov zbyla jen skořápka, půda byla

neobdělaná, statky, jež patřívaly klášteru, byly rozdány zlodějům a tulákům, všechny poklady vykradeny. Říkali, že samy zdi roní krvavé slzy. Přesto se dal opat Walter s bratry do práce na obnově kláštera i kostela a zprávu o navrácení majetku rozeslal i všem mnichům a novicům, kteří museli během svého vyhnanství odejít za přístřeším do dalekých končin. Jako členové širšího bratrstva, jejichž rodinou byl celý benediktinský řád, rozeslali svým klášterům naléhavou prosbu o přispění v jakékoli podobě: materiálem na stavbu či jinými dary. Aby urychlili dílo obnovy posvátného místa, prosili i o pomoc řemeslníků.

Časem dorazila ta prosba také do brány opatství svatého Petra a Pavla v Shrewsbury.

I

Poslové dorazili během půlhodiny, kdy probíhala kapitula, a nechtěli jíst, pít ani smýt bláto z cest, dokud nepředstoupí před shromáždění v kapitule a nepřednesou své poselství. Kdyby nebyli horliví prosebníci, nebyli by horliví ani dárci.

Stáli v ohnisku všech pohledů a odmítali usednout dřív, než předají svou zprávu. Podpřevor Herluin, vlivný muž s mnohaletými zkušenostmi a působivého vzezření, stál před panem opatem, hubené ruce založené za pasem. Mladý novic, který s ním šel celou cestu z Ramsey pěšky, stál skromně krůček za ním a oddaně napodoboval nehybnou pózu svého nadřízeného. Tři laické služebníky domu, kteří je cestou doprovázeli, nechali u fortnýře ve strážnici.

„Otče opate, jako všichni lidé znáte náš žalostný příběh. Jsou to již dva měsíce, co nám byl vrácen náš majetek. Opat Walter nyní povolává zpět všechny bratry, kteří byli nuceni se rozejít a hledat přístřeší, kde se dalo, když nám vzbouřenci všechno

vzali a vyhnali nás ostřím meče. Ti z nás, kdo zůstali poblíž, se vrátili s opatem, jakmile nám to bylo dovoleno. Do naprosté spouště. Podle práva nám patřilo mnoho statků, ale po vyvlastnění však byly předány lotrům, kteří podporovali Mandevilla, a prohlášení, že nám byly vráceny, není k ničemu, protože je od jejich loupežných pánů nemůžeme získat zpět jinak než prostřednictvím zákona. A podle zákona to bude trvat roky, než se dočkáme spravedlnosti. A ty, které dostaneme zpět, stejně budou vypleněné; všechno, co má nějakou cenu, bylo uloupeno, pobořeno, možná vypáleno. A v prostorách kláštera…"

Měl jasný, sebejistý hlas, jímž do této chvíle promlouval s uvážlivým důrazem, ale bez vášně, když však dospěl ke dni návratu, bouřlivé rozhořčení ho na chviličku připravilo o řeč.

„Byl jsem tam. Viděl jsem, co udělali ze svatého místa. Ohavnost! Hnojiště! Kostel poskvrněný, ambity jako neuklizená stáj. V dormitáři a v refektáři strhali ostění, aby měli čím přikládat na oheň, všechny zásoby odnesli, všechny cennosti, které jsme nestačili schovat, ukradli. Ze střech sundali olovo, místnosti zůstaly vystavené povětří, dešti a mrazu. Nikde ani hrnec na vaření, ani misál, ani proužek pergamenu. Pobořené zdi, prázdnota, holá pustina. To vše jsme se odhodlali obnovit a učinit slavnějším než dříve, ale sami to nedokážeme. Opat Walter se vzdal velké části vlastního jmění, aby nakoupil obživu pro lidi z vesnic, protože nebyla žádná sklizeň. Jak mohli obdělávat pole, když měli neustále v patách smrt? Ti lotři vydřeli poslední ubohý majetek i z těch nejchudších, a kde neměli co ukrást, zabíjeli."

„Slyšeli jsme až příliš mnoho pravdivých zpráv o hrůze, která postihla celý váš kraj," pravil opat Radulfus. „Vyslechli jsme to

se zármutkem a modlili jsme se, aby skončila. Nyní, když opravdu skončila, žádný dům našeho řádu nemůže odříci všemožnou pomoc při obnově toho, co bylo vypleněno. Povězte nám, čím můžeme nejlépe posloužit potřebám Ramsey. Myslím totiž, že vás posílají jako bratry k bratrům, a v této naší rodině je neštěstí jednoho neštěstím všech."

„Jsem vyslán, abych požádal o pomoc tento dům a všechny laiky, kteří by se dali pohnout ke skutku milosrdenství v podobě příspěvků a dovedností, pokud se v Shrewsbury najdou nějací zkušení stavitelé ochotní pracovat několik týdnů daleko od domova, v podobě materiálu a čehokoli, co nám pomůže při obnově a prospěje duším štědrých dárců. Ramsey bude vděčné za každý penízek a každou modlitbu. Proto vás prosím, abych směl pronést jedno kázání ve vašem kostele a jedno, se svolením šerifa a duchovenstva, u Vysokého kříže v Shrewsbury, aby každý hospodář ve městě mohl prozkoumat své srdce a dát, k čemu ho pohne."

„Poradíme se s otcem Bonifácem," odpověděl Radulfus, „a ten jistě bude souhlasit, abyste promluvil při farní bohoslužbě. Porozuměním našeho domu si už můžete být jisti."

„Věděl jsem, že se můžeme spolehnout na bratrskou lásku," pronesl Herluin zdvořile. „Jiní vyšli, stejně jako zde bratr Tutilo a já, prosit o pomoc benediktinské domy v dalších hrabstvích. Máme také pověření podat zprávu všem bratrům, kteří byli nuceni se rozptýlit, aby si zachránili život, když začaly naše strasti, a povolat je domů, kde je jich naléhavě zapotřebí. Někteří totiž ještě ani nemohou vědět, že je opat Walter zpátky v klášteře a potřebuje práci a víru každého syna, aby uskutečnil velké dílo obnovy. Jeden z našeho počtu," pohlédl vážně do

tváře opatovi, „přišel sem do Shrewsbury, kde má domov jeho rodina. Musím ho vidět a pobídnout jej, aby se se mnou vrátil."

„To je pravda," připustil Radulfus, „Sulien Blount ze statku Longner k nám přišel se svolením opata Waltera. Mladý muž ještě nepřijal konečné sliby. Blížil se ke konci noviciátu a měl jisté pochybnosti o svém povolání. Přišel sem s opatovým svolením pod podmínkou, že bude uvažovat o své budoucnosti. Sám se rozhodl opustit tento dům a vrátit se k rodině, a tak jsem ho zprostil slibů. Podle mého názoru vstoupil do řádu omylem. Nicméně musí odpovědět sám za sebe a jistě to udělá. Někdo z bratrů vám ukáže cestu k sídlu jeho staršího bratra."

„Udělám, co budu moci, abych ho povolal zpět k jeho lepšímu já," prohlásil Herluin se zřetelným náznakem, že mu bude potěšením zahnat zdráhavého, ale přemluveného kajícníka zpět do stáda.

Bratr Cadfael zkoumal tuto bázeň vzbuzující osobnost ze svého koutku a dlouhé roky světských i klášterních zkušeností s lidmi všeho druhu a každého stavu mu říkaly, že podpřevor pravděpodobně pronese u Vysokého kříže velmi dobré kázání a vymůže dary od mnoha lidí se špatným svědomím; byl totiž značné výmluvný, ve službách Ramsey dokonce schopný se rozvášnit. Ale jeho naděje, že pohne k návratu mladého Suliena Blounta, když na druhé straně stojí skvělá dívka, s níž se má Sulien brzy oženit, se Cadfaelovi zdály chabé. Jestli to dokáže, udělá zázrak a bude na nejlepší cestě ke svatosti. V Cadfaelově hagiologii se totiž vyskytovali nepříjemní světci, jimž by osobně přiřkl poněkud méně ctihodné postavení, ale jejichž nesnesitelnou spravedlivost nemohl popřít. Vcelku mu bylo podpřevora Herluina možná i trochu líto, neboť si pravděpodobně

ztupí všechny zbraně o neproniknutelný štít lásky. Jen ať nyní zkusí dostat Suliena Blounta od Pernel Otmerové! Znal se s tím párem dost dobře a neměl pochybnosti.

Shledal, že ho podpřevor Herluin zatím příliš neuchvátil, přestože dovedl ocenit otužilost, s níž podnikl tuto dlouhou pěší pouť, a jeho odhodlání znovu naplnit vydrancované pokladnice Ramsey a obnovit tamní pobořené síně. Byla to velmi nesourodá dvojice, tihle dva bratři z Bažin. Podpřevor byl urostlý, kostnatý muž se širokými rameny, kdysi pěkně, možná až příliš obalený masem, nyní však pohublý a trochu ochablý. To mu rozhodně nevyčítal; zdálo se, že sdílel hubenou stravu, na níž museli přežívat během tohoto roku útlaku a neúrody nešťastní obyvatelé té oblasti. Na odhalené hlavě měl bledou tonzuru, ověnčenou prošedivělými ježatými vlasy, víc hnědými než šedivými, a jeho dlouhý, úzký obličej se strohými rysy dokreslovaly přísné zapadlé oči a ústa v klidu takřka bez rtů, jako by vůbec nevěděl, co je to úsměv. Všechny vrásky, jež se do jeho obličeje vryly za nějakých padesát let života, jak to Cadfael odhadoval, těžce, nepřístupně a neúprosně směřovaly dolů.

Ne právě milý společník na dlouhou cestu, ledaže by jeho vzhled klamal. Bratr Tutilo, který stál skromně kousek za svým nadřízeným a s uchvácenou pozorností sledoval každé Herluinovo slovo, vypadal tak na dvacet let a možná byl i mladší. Křehký chlapec s nápadně líbeznými a půvabnými pohyby byl v klidu vzorem ukázněné vyrovnanosti. Temenem hlavy sotva převyšoval Herluinovo rameno a měl je obkroužené spoustou světlehnědých kudrlinek, jež mu narostly během dlouhé cesty. Bezpochyby bude ostříhán přísně nakrátko, jen co ho Herluin dovede zpátky do Ramsey, ale nyní by se nevyjímal špatně jako

malovaný serafín v misálu, ačkoli jeho obličej pod tou svatozáří příliš serafínský nebyl, i přes všechen výraz rozzářené oddanosti. Na první pohled kouzelně nevinný, otevřený jako jeho veliké oči, s hedvábnou růžovobílou, dívčí pletí, ale pozornější pohled mohl odhalit, že tyto dětské barvy halí klasicky symetrický oválný obličej s ostrými, výraznými rysy. Růžová barva na těch mramorových liniích budila trochu dojem masky, za níž možná nezbedně číhalo přitažlivé, ale poněkud nebezpečné stvoření.

Tutilo – divné jméno pro anglického mládence; nebylo v něm totiž nic normanského ani keltského. Třeba mu jméno vybrali, když vstoupil do noviciátu. Musí se zeptat bratra Anselma, co znamená a jak na ně asi vrchnost z Ramsey připadla. Ale teď bratr Cadfael znovu obrátil pozornost k tomu, o čem se hovořilo mezi hostitelem a hosty.

„Když už jste v těchto končinách," říkal opat, „předpokládám, že asi budete chtít navštívit i jiné benediktinské domy. Opatříme vám koně, budete-li si přát. Není teď nejlepší doba na cestování. V řekách je hodně vody, některé brody budou neschůdné, na koni vám bude lépe. Urychlíme veškerá opatření na podporu vašich úmyslů, domluvíme se s otcem Bonifácem o vašem kázání v kostele, protože má na starost duše ve farnosti Svatého kříže, a s Hughem Beringarem jako šerifem i se starostou a předákem kupeckého cechu z města ohledně shromáždění u Vysokého kříže v Shrewsbury. Můžeme-li vám ještě nějak posloužit, stačí říci."

„Budeme skutečně vděční za koně," souhlasil Herluin a přiblížil svou tvář k úsměvu natolik, jak mu to její rysy dovolovaly, „protože hodláme jít přinejmenším k našim bratřím ve Wor-

cesteru a snad i v Eveshamu a Pershoru. A bude jednoduché cestovat zpátky přes Shrewsbury a koně vám vrátit. Nám všechny pobrali banditi, než odešli. Nejdříve však, pokud možno ještě dnes, bychom si rádi šli promluvit s naším bratrem Sulienem."

„Jak je libo," prostě opáčil Radulfus. „Myslím, že cestu zná nejlépe bratr Cadfael – musí se přes přívoz – a také s domácností pána z Longneru je dobře obeznámen. Asi bude nejlepší, když vás doprovodí."

„Suliena Blounta už dlouho nikdo neoslovuje jako bratra," poznamenal Cadfael, když přecházel nádvoří s bratrem Anselmem, předzpěvákem a knihovníkem, „a asi mu to zejména teď nebude moc milé. Radulfus to mohl Herluinovi povědět, protože zná celý příběh toho mladého muže stejně dobře jako já. I kdyby to však řekl, myslím, že Herluin by ho stejně neposlouchal. Pro Suliena má teď slovo bratr jiný význam, označuje jím svého vlastního bratra Euda. Cvičí se ve zbrani, a jakmile zemře jeho matka, což prý už nebude dlouho trvat, nastoupí do Hugovy posádky na hrad. A ještě dřív se asi ožení. Žádný návrat do Ramsey se konat nebude."

„Jestli opat poslal chlapce domů, aby se sám rozhodl," rozvážně prohodil Anselm, „podpřevor je stěží zmocněn, aby na něho naléhal kvůli jeho návratu. Může přesvědčovat a nabádat, jak chce, ale je bezmocný a jistě to ví, jestliže bude mladý muž stát pevně na svém. Třeba spíš doufá," dodal suše, „že odtamtud dostane výpalné ve stříbře za špatné svědomí."

„To je docela pravděpodobné. A také je možná dostane. V tom domě není jen jedno svědomí, které cítí dluh vůči Ramsey," souhlasil Cadfael. „A jak se ti jeví ten druhý?"

„Ten mladý? Nadšenec, kterému září milost a horoucnost ze smetanových tvářiček. Co myslíš, vybrali ho k Herluinovi, aby trochu ohřál ten chlad?“

„A kde splašil to své cizokrajné jméno?“

„Tutilo! Ano,“ zamyslel se Anselm, „určitě ne při křtu. Musí být nějaký důvod, proč mu ho vybrali. Tutila bys našel mezi březnovými světci, přestože mu zde nevěnujeme velkou pozornost. Byl to mnich od Svatého Havla, umřel před více než dvěma sty lety a podle všeho byl mistrem všech umění, malíř, básník, hudebník a kdeco. Třeba tu máme co dělat s nadaným mládencem. Musím mu strčit do ruky fidulu nebo varhánky a uvidíme, co umí. Jednou jsme tu měli toho potulného zpěváčka, vzpomínáš si? Toho malého komedianta, co si před odchodem opatřil manželku ze zlatníkovy kuchyně. Spravoval jsem mu fidulu. Jestli to s ní tenhle bude umět líp, třeba má jistý malý nárok na jméno, které mu dali. Promluv s ním, Cadfaele, když je máš odpoledne vést do Longneru. Herluin se požene za svým zbloudilým novicem jako chrt, tak zkus pohovořit s Tutilem.“

Stezka k panskému sídlu v Longneru mířila z uliček Předklášteří na severovýchod, procházela hustým lesíkem a stoupala na nízký hřeben porostlý vřesem a loukou, odkud bylo vidět točité řečiště Severnu po proudu od města. Voda v řece byla vysoká a kalná, valily se v ní spadané větve a drny z břehů. V zimě bylo hodně sněhu, ale ne velké vichřice a mrazy. Obleva stále ještě plnila údolí čeřící se vodou, dokonce i louky u řeky a u potoka stále ševelily a mihotaly se stříbrem uvízlým mezi trávami. Brod kousek proti proudu již byl neschůdný, ostrůvek, který v normálních dobách pomáhal pěším zdolat přechod,

zmizel pod vodou. Ale převozník statečně dopravoval své cestující, znal přece tyhle divoké vody jako své boty a nedbal, zda je bouře, záplavy, nebo klid.

Na druhé straně Severnu se stezka proplétala mokrými luhy a řeka už olizovala vybledlou zimní trávu metr od břehu. Přijdou-li na velšské kopce po oblevě silné jarní deště, pod hradbami Shrewsbury nastane záplava, vody potoka Meole i mlýnského rybníka budou hnány zpět a ohrozí i loď klášterního kostela. Od Cadfaelova vstupu do řádu se to stalo už dvakrát. A na západě visely na obloze těžké, šedé mraky, opírající se o daleké hory.

Obešli rozlitou vodu pod tmavým oraništěm Hrnčířova pole, vděčně vystoupali po mírném svahu za ním do udržovaných lesů longnerského sídla a došli na mýtinu, kde se k úbočí kopce tulil dům a nalézal v něm ochranu před větrem. Byl obklopen vysokou palisádou, k níž zevnitř přiléhaly hospodářské budovy.

Když vstupovali do brány, Sulien Blount právě vyšel ze stáje a mířil k domu. Měl na sobě koženou kazajku, pracovní kabátec a nohavice, jak se slušelo na mladšího syna, který pracuje na statku staršího bratra, než si opatří vlastní panství, což se mu jistě podaří. Při pohledu na vstupující trojici se zastavil, ztuhl a mlčky je pozoroval. Okamžitě poznal svého bývalého nadřízeného z kláštera a překvapilo ho, že ho vidí tak daleko od jeho domova. Ihned jim však vyšel vstříc s uctivou, možná i trochu nedůvěřivou zdvořilostí. Starosti loňského roku ho tak vzdálily od kláštera a tonzury, že zjevení toho, co bylo dávno za ním, jako by na okamžik ohrozilo jeho těžce vydobytou vyrovnanost a budoucnost, kterou si zvolil. Jen na okamžik. Sulien nyní vůbec nebyl na pochybách, kam směřuje.

„Otče Herluine, vítejte u mne doma! Raduji se, že vás vidím ve zdraví, a vím, že Ramsey bylo vráceno řádu. Půjdete dovnitř a povíte nám, v čem vám může Longner posloužit?“

„Jistě chápeš,“ pravil Herluin opatrně, chystaje se na případný střet, „v jakém stavu jsme opatství dostali zpět. Celý rok bylo doupětem lupičského vojska, vyplenili a strhali všechno, co se dalo spálit, pošpinili dokonce i zdi, kde je nestačili před odchodem pobořit. Potřebujeme každého syna našeho domu a každého přítele řádu, aby nám pomohli napravit před Bohem to, co bylo znesvěceno. Proto za tebou přicházím a chci s tebou mluvit.“

„Přítelem řádu doufám jsem,“ odpověděl Sulien. „Synem Ramsey a bratrem tamních bratrů však už ne. Opat Walter mě sem poslal, velmi laskavě, abych zvážil své povolání, o němž věděl, že je nejisté, a svěřil konečné rozhodnutí opatu Radulfovi, a ten mě zprostil slibu. Ale pojďte dál, můžeme si pohovořit jako přátelé. Budu uctivě naslouchat, otče, a vážit si všeho, co mi řeknete.“

A jistě to udělá, protože je to mladý muž vychovaný tak, aby dodržoval všechny povinnosti mládí vůči starším osobám, tím spíš, že se jako mladší syn, který nic nezdědil a musí se prosadit sám, nemůže znelíbit těm, kdo mají moc a vliv a mohou mu v životě pomoci. Ano, bude podpřevorovi naslouchat, skloní se před ním, ale svůj postoj nezmění. A ani nebude na svou podporu potřebovat žádnou sobě nakloněnou osobu, jako ji potřebuje Herluin. Neboť proč by tu jinak stál ten mladý oddaný akolyta, sice mlčící, ale svou přítomností vnucující bývalému bratru povinnost, kterou již nedluží a kterou na sebe především vzal omylem a z nesprávných důvodů?

„Budete si asi přát hovořit v přísném soukromí," poznamenal Cadfael, následuje podpřevora po kamenných schodech ke dveřím síně. „Dovolíš-li, Suliene, půjdu se podívat na tvou matku, pokud je jí natolik dobře, aby přijala návštěvu, a pokud si to přeje."

„Vaši vždycky!" hodil mu Sulien přes rameno krátký zářivý úsměv. „A nová tvář ji osvěží. Víte, teď se dívá na život a na svět velmi pokojně."

Nebývalo to tak vždy. Donata Blountová trpěla roky neznámou nevyléčitelnou chorobou, jež pomalu a mučivě stravovala její tělo. Teď v posledních stadiích tělesné zesláblosti jako by téměř přežila bolest a smířila se se světem, který opouštěla, aby vstoupila do dveří otvírajících se do jiného.

„Bude to velmi brzy," řekl Sulien prostě. Zastavil se ve vysoké šeré síni. „Otče Herluine, prosím, vejděte se mnou do solária a já vám pošlu pro nějaké občerstvení. Můj bratr je na statku. Mrzí mě, že vás nemůže uvítat, ale nevěděli jsme, že přijdete. Jdete-li za mnou, je to tak možná lepší." A Cadfaelovi řekl: „Jděte do komnaty mé matky. Vím, že nespí, a nepochybujte, že jste u ní vždy vítán."

Paní Donata, nyní již odsouzená ležet na lůžku, odpočívala opřená o polštáře ve své malé komnatě s oknem bez okenic. V jednom rohu na holé kamenné podlaze hořelo ohřívadlo. Zbyly z ní jen jemné kosti a průsvitná kůže, ruce ve své průzračné vyhublosti klidně spočívaly na pokrývce jako opadlé květní plátky lilií. Tvář měla vybroušenou v křehkou masku se stříbřitými kostmi a hluboké oční jamky plnil ledově modrý stín kolem překvapivé, nezničitelné krásy očí, stále jasných

a inteligentních, sytě a zářivě modrých. Duch oblečený touto vetchou schránou byl doposud bdělý a nezdolný a živě se zajímala o svět kolem sebe, aniž by se ho bála opustit nebo se zdráhala z něho odejít.

Vzhlédla k návštěvníkům a tiše pozdravila Cadfaela hlasem, který neztratil nic ze své zvučnosti. „Bratře Cadfaele! To je ale milé! Během zimy jsem vás skoro neviděla. Nerada bych odcházela bez rozloučení s vámi."

„Mohla jste pro mne poslat," připomněl a šel si sednout na stoličku u jejího lůžka. „Stačí říct. A Radulfus by vám to neodepřel."

„Přišel sám," pousmála se Donata, „aby mě o Vánocích vyzpovídal. Přijal mě za ovečku do svého stáda. Nezapomíná na mne.

„A jak se vám vede?" Pohlédl do její pokojné tváře. S Donatou nikdy nemusel okolkovat, porozuměla, jak co myslel, a vyhovovalo jí to.

„V záležitosti života a smrti výborně. V otázce bolesti… Došla jsem za ni, už mi nezbývá dost sil na to, abych ji cítila nebo ji brala na vědomí, kdyby se vnucovala. Přijímám to jako znamení, které jsem celý čas vyhlížela." Mluvila bez obav a beze stesku, dokonce již i bez netrpělivosti. Byla ochotna naprosto smířeně čekat těch pár posledních chvil. Zvedla tmavé oči k mladému muži stojícímu stranou.

„A koho jste mi to přivedl? Váš nový učedník v bylinkové zahradě?"

Tutilo přistoupil blíž, správně si vykládaje její slova jako pozvání. Oči měl veliké a kulaté, když hleděl na její obličej, ztělesněné mládí a plnost života stojící tváří v tvář smrti, ale nezdál

se vůbec zaražený a zřejmě ji nelitoval. Donata si na lítost nepotrpěla. Chlapec byl velmi bystrý a přesně vnímal.

„Můj není," přemítavě si změřil drobnou postavičku Cadfael a opatrně hodnotil chytrého žáčka, kterého by jistě neodmítl. „Ne, tenhle mladý bratr přišel se svým podpřevorem z ramseyského opatství. Opat Walter je zpátky ve svém klášteře a svolává domů všechny bratry, aby pomohli při jeho obnově, protože Geoffrey de Mandeville a jeho lupiči z něj nechali prázdnou skořápku. A abyste věděla všechno, podpřevor Herluin je právě v soláriu a pokouší se o Suliena."

„Toho už zpátky nedostane," s jistotou odvětila Donata. „Rmoutí mě, že byl vůbec dohnán k tomu, aby se sám v sobě tak zmýlil, a kdyby Geoffrey de Mandeville při té spoustě zlého, co napáchal, neudělal jinak nic dobrého, tak tedy dík aspoň za to, že jeho útok přivedl Suliena zpátky k sobě. Můj mladší syn," podívala se Tutilovi do velkých zlatých očí se zamyšleným a uznalým úsměvem, „se za mnicha vůbec nehodil."

„Nemýlím-li se, totéž prohlásil jeden císař," prohodil Cadfael, jemuž se vybavilo, co mu Anselm vyprávěl o světci od Svatého Havla, „o prvním Tutilovi, po němž dostal tenhle mladý bratr jméno. Tohle je totiž bratr Tutilo, novic z Ramsey, a jak jsem slyšel od jeho nadřízeného, blíží se ke konci noviciátu. A jestli je po svém jmenovci, měl by být malířem, řezbářem, zpěvákem a hudebníkem. Velká škoda, pravil král Karel – Karel Tlustý mu říkali –, že z takového génia udělali mnicha. A zlořečil tomu, kdo to udělal. Tak mi to aspoň líčil Anselm."

„Jednoho dne," prohlédla si Donata tohoto velmi pohledného a půvabného mladého muže od hlavy k patě a s nezaujatým

obdivem vše zaznamenala, „to možná nějaký král řekne i o tomhle mládenci. Anebo nějaká žena! Jste takový umělec, Tutilo?“

„Proto mi to jméno dali,“ poctivě přiznal chlapec a ze záhybů kápě se vynořil lehký ruměnec, stoupající mu přes pevnou šíji do hladkých tváří, ale očividně ho vůbec neuvedl do rozpaků. Nesklopil oči, jež fascinovaně hleděly na její tvář. V klidu předcházejícím konec se Donatě vrátilo něco z dávno zašlé krásy, a byla tím nebezpečnější a obdivuhodnější. „Trochu se vyznám v hudbě,“ dodal. Pronesl to s jistotou člověka schopného nezaujatého úsudku, aniž se chlubil nebo snižoval své schopnosti. V Donatiných zapadlých očí zahořely plamínky zájmu a sympatie.

„Výborně! Je správné hlásit se k tomu, o čem víte, že to umíte dobře,“ pochválila ho. „Hudba mi mnohokrát v noci pomohla při usínání. Bývala i mou utěšitelkou, když byli ďábli příliš činorodí. Nyní vyspávají a já ležím beze sna.“ Pohnula křehkou rukou po pokrývce a ukázala na truhlu stojící stranou v koutě místnosti. „Vevnitř je psaltérium, třebaže se ho už dávno nikdo nedotkl. Chtěl byste ho vyzkoušet? Jistě by bylo vděčné, kdyby mu někdo zase vrátil hlas. V síni je harfa, ale ani na tu už nikdo nehraje.“

Tutilo se okamžitě vydal zvednout těžké víko a nahlédl dovnitř, kde byly ukryty různé cennosti. Vytáhl nástroj. Nebyl nijak velký, hráč si jej kladl na kolena, a měl tvar širokého prasečího rypáku. Způsob, jak s ním Tutilo zacházel, mluvil o zájmu a náklonnosti, a jestliže se zamračil, to při pohledu na stržený pruh strun. Nahlédl ještě jednou do truhly, hledaje brky, jimiž by na ně drnkal, a když žádné nenašel, opět se zamračil.

„Byly časy," prohodila Donata, „kdy jsem každý týden přiřezávala nové brky. Mrzí mě, že jsme tu práci zanedbali."

Chlapec se na ni roztržitě usmál, ale okamžitě se obrátil zpět k psaltériu. „Mohu drnkat nehty," odpověděl a přenesl si nástroj k lůžku. Bez okolků a bez váhání usedl na jeho kraj, urovnal si psaltérium na kolenou, pohladil rukou struny a vyloudil tichý, chvějivý zvuk.

„Máte příliš krátké nehty," poznamenala Donata. „Pořežete si konečky prstů."

Její hlas si dosud uchoval barvitost odstínů, jež dodávaly na výmluvnosti i nejprostším výrokům. Cadfael slyšel matku, jež napůl shovívavě, napůl netrpělivě varuje mládě před něčím, co by je mohlo bolet. Ne, snad ne matka, ba ani starší sestra; něco vzdálenějšího než pokrevní příbuzná, a přece bližšího. Neboť vztahy oproštěné od vší povinnosti a odpovědnosti jsou také oproštěny ode všech zábran a smějí bytosti sblížit tak rychle a tak těsně, jak chtějí. A jí zbývalo už velmi málo času na to, aby se ještě podřizovala omezením. Co v jejích slovech slyšel chlapec, to se nedalo poznat, ale vzhlédl k ní jasným, obnaženým pohledem, spíš zbystřeným než překvapeným, ruce mu na okamžik strnuly a pak se usmál.

„Konečky mých prstů jsou jako z hověziny, podívejte!" Roztáhl dlaně a zacvičil dlouhými prsty. „Víc než rok jsem byl harfeníkem u otcova pána v Bertonu, než jsem vstoupil do Ramsey. Teď prosím buďte tiše a nechtě mě to vyzkoušet. Chybí však jeden pruh, tak musíte omluvit nedostatky." V jeho hlase zazněla jistá shovívavost a také tiché pobavení, jako když musí zbytečně starostlivou starší osobu ubezpečit, že věc zvládne.

V truhle našel ladicí klíč, začal zkoušet struny z ovčích střev a pilně utahovat kolíky. Zpěvavý ševel zněl jako včelí sbor na letní louce a Tutilova tonzurovaná hlava se skláněla nad prací v naprostém zaujetí, zatímco Donata ho pozorovala přivřenýma očima z polštářů o to bedlivěji, že si jí nyní nevšímal. Přesto je spojovalo jakési silné, důvěrné pouto, protože zatímco se on nad svou prací usmíval niterným, vášnivým úsměvem, ona se usmívala nad jeho soustředěním a požitkem.

„Počkejte, jedna struna z toho strženého pruhu je dost dlouhá a poslouží. Lepší jedna než žádná, přestože to postřehnete, když tón zeslábne."

Jeho prsty, přestože utužené harfou, pracovaly velmi obratně a jemně, když opatrně nasazoval a napínal jedinou strunu. „Tak! Už to je!" Přejel lehkou rukou po strunách a vyloudil jiskřivý potůček jemných tónů. „Kovové struny by byly hlasitější a jasnější než střívka, ale půjde to."

Sklonil hlavu nad nástrojem, jako se vrhá dolů jestřáb, a začal hrát. Ohnuté prsty jen tančily. Stará ozvučná deska jako by se vzdouvala a tepala napětím tónů, přeplněná tak, že nestačila všechny vydat vyřezávanou růžicí uprostřed.

Cadfael si odtáhl stoličku trochu dál od lůžka, aby na oba dobře viděl, protože to byla zajímavá podívaná. Chlapec byl nesporně nesmírně nadaný. Ve vášni, s níž se vrhl na nástroj, bylo až něco zneklidňujícího. Bylo to, jako když nadlouho oněmělý pták náhle znovu nalezne ve svém přiškrceném hrdle hlas.

Za chvilku se jeho první hlad ukojil a on se dokázal umírnit a ještě vděčněji vychutnávat sladkost této laskavosti. Jiskřivá, vířivá taneční melodie, ve své vášnivosti lehká jako chmýří

bodláku, se uvolnila v jemný nápěv, který se lépe hodil k tak měkkému nástroji. Zněl dokonce trochu zasmušile: jakýsi *virelai*, rytmický a tesklivý. Kde se ho naučil? Určitě ne v Ramsey; Cadfael pochyboval, že by tam s ním dobře pochodil.

A paní Donata, unavená světem a důvěrně obeznámená s ironií života i smrti, klidně spočívala na svých polštářích a nespouštěla oči z chlapce, který zapomněl, že existuje. Nebyla obecenstvem, jemuž hrál, ale hlubokou inteligencí, která ho slyšela. Vtahovala ho do sebe svýma zapadlýma očima, vpíjela jeho hudbu a ta se stávala vínem pro její žízeň. Kdysi dávno, když Cadfael procházel pěšky napříč Evropou, viděl na horských lukách v trávě hořce, modřejší než modř, stejně nadsvětně modré jako její oči. Maličko trpký úsměv na jejích rtech mluvil o jiném. Tutilo byl pro ni křišťálově jasný, věděla o něm víc než on sám o sobě.

Vlídné, skeptické zkřivení úst zmizelo, jakmile začal zpívat. Melodie byla zároveň prostá a rafinovaná, pohrávala si s pouhým půltuctem tónů a jeho hlas, vyšší, než když mluvil, a velmi jemný a ohebný, měl tytéž vlastnosti – nevinný jako dětství, palčivý jako zcela dospělé hoře. A nezpíval anglicky, dokonce ani normanskou francouzštinou, jak ji znali v Anglii, ale v *langue d'oc*, kterou si Cadfael trochu pamatoval z dávných dob. Kde slyšel tento klášterní novic melodie provensálských trubadúrů a naučil se jejich písně? V sídle pána, u něhož býval harfeníkem? Donata jižní francouzštinu neznala, Cadfael ji dávno zapomněl, ale na první poslech poznali milostnou píseň. Truchlivou, nenaplněnou, věčně doufající *amour de loin*, jež se nikdy nesetká s odezvou.

Kadence se v mžiku změnila, důvěrná slova kouzlem přešla v *Ave mater salvatoris* a byli zpátky u liturgie svatého Martiala

dřív, než si uvědomili, jako si s bystrostí divoké lišky uvědomil Tutilo, že se dveře komnaty otevřely. Neriskoval. Dveře ve skutečnosti otevřel neškodný Sulien Blount, ale podpřevor Herluin stál za jeho zády jako mračno.

Donata ležela a usmívala se bleskovému důvtipu, který dokázal tak rychle obrátit, bez přerušení, bez uzardění. Pravda, Herluin stáhl přísné obočí nelibostí, když spatřil svého novice sedět na okraji lůžka ženy a očividně jí zpívat pro radost, ale jediný pohled na ženu samu v její vyzáblé a bázeň vzbuzující důstojnosti ho okamžitě odzbrojil. Byl otřesen tím spíš, že nebyla stará, ale uvadlá v nejlepších letech.

Tutilo skromně vstal s psaltériem přitisknutým k prsům, sklopil oči a poslušně couvl do kouta místnosti. Cadfael tušil, že vidí Donatu ještě jasněji, když se na ni nedívá.

„Mami," pravil Sulien, vážný a trochu škrobený po své malé bitvě, „tady je podpřevor Herluin, můj někdejší učitel z Ramsey, který ti přeje vše dobré a slibuje, že se za tebe bude modlit. Uvítej ho ve jménu mého bratra, jako jsem to udělal já."

V nepřítomnosti syna a snachy promluvila s klidnou samozřejmostí za oba. „Otče, chovejte se u nás jako doma. Vaše návštěva je pro nás ctí. Všichni jsme s radostí přijali zprávu, že je Ramsey opět předáno ke službě Bohu."

„Bůh na nás skutečně pohlédl," odpověděl Herluin trochu opatrně a méně sebejistě než obvykle, protože byl pohledem na ni stále značně otřesen. „Pro obnovu našeho příbytku se však musí mnoho vykonat a potřebujeme každou ruku, která je nám ochotna pomoci. Doufal jsem, že s sebou vezmu zpět vašeho syna, ale zřejmě již ho nesmím dál nazývat bratrem. Přesto si buďte jista, že vy i on budete přítomni v mých modlitbách."